

УДК 347.61:347.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.1.56>

ДИСТАНЦІЙНІ ФОРМИ ЗАСТОСУВАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ СПОСОБІВ ЗАХИСТУ СІМЕЙНИХ ПРАВ

Заставенко А.В.,

*аспірант кафедри цивільного права та процесу,
Державний податковий університет
ORCID: 0009-0009-7335-9747*

Заставенко А.В. Дистанційні форми застосування альтернативних способів захисту сімейних прав.

Статтю присвячено дослідженню дистанційних форм застосування альтернативних способів захисту сімейних прав в умовах цифровізації правовідносин та зростання потреби в доступних, гнучких і ефективних механізмах вирішення сімейних спорів. Проаналізовано поняття та правову природу альтернативних способів вирішення спорів (ADR) у сфері сімейного права, а також окрему увагу приділено онлайн-врегулюванню спорів (ODR) як різновиду ADR, що реалізується з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

У статті розглядаються основні форми дистанційної медіації та онлайн-переговорів, їхні переваги й ризики у порівнянні з традиційними офлайн-процедурами. Особливу увагу зосереджено на проблемах забезпечення конфіденційності, захисту персональних даних, дотримання принципів добровільності, рівності сторін та пріоритету найкращих інтересів дитини під час застосування дистанційних форм ADR у сімейних спорах. Проаналізовано сучасний стан правового регулювання онлайн-медіації в Україні та виявлено прогалини чинного законодавства, зокрема відсутність спеціальних норм щодо дистанційного формату проведення медіації у Законі України «Про медіацію».

Розглянуто можливості передових онлайн-технологій в сфері медіації на прикладі застосування в Сполучених Штатах Америки, Канаді та Австралії.

Визначено правовий статус онлайн-медіатора. Закцентовано увагу на особливості статусу, що полягає в обов'язку забезпечення інформаційної безпеки медіаційної процедури, зокрема використання захищених цифрових платформ, шифрування даних, ідентифікації учасників та захисту персональної інформації. Наголошено, що онлайн-медіатор повинен бути здатним управляти комунікацією сторін у віртуальному середовищі, мінімізувати технічні ризики та запобігати порушенню конфіденційності.

З урахуванням зарубіжного досвіду та практики функціонування спеціалізованих ODR-платформ у сфері сімейних правовідносин обґрунтовано доцільність нормативного закріплення дистанційних форм альтернативного захисту сімейних прав. Запропоновано напрями вдосконалення національного законодавства, зокрема щодо встановлення вимог до цифрових платформ, рівня підготовки онлайн-медіаторів та гарантій безпеки інформації. Зроблено висновок, що належне правове регулювання дистанційних форм ADR сприятиме підвищенню доступності правового захисту, зменшенню конфліктності сімейних спорів та ефективнішому забезпеченню прав і законних інтересів учасників сімейних правовідносин.

Ключові слова: вирішення сімейних спорів, онлайн-технології, переговори, медіаційна процедура, онлайн-медіація, дистанційне вирішення спорів.

Zastavenko A.V. Remote forms of application of alternative methods for the protection of family rights.

The article is devoted to the study of remote forms of applying alternative methods for the protection of family rights in the context of the digitalization of legal relations and the growing need for accessible, flexible, and effective mechanisms for resolving family disputes. The concept and legal nature of alternative dispute resolution (ADR) in the field of family law are analyzed, with particular attention

paid to online dispute resolution (ODR) as a type of ADR implemented through the use of information and communication technologies.

The article examines the main forms of remote mediation and online negotiations, as well as their advantages and risks compared to traditional offline procedures. Special attention is focused on issues of ensuring confidentiality, protecting personal data, and observing the principles of voluntariness, equality of the parties, and the priority of the best interests of the child when applying remote forms of ADR in family disputes. The current state of legal regulation of online mediation in Ukraine is analyzed, and gaps in the existing legislation are identified, in particular the absence of special provisions regulating the remote format of mediation in the Law of Ukraine «On Mediation».

The possibilities of advanced online technologies in the field of mediation are considered using the example of their application in the United States of America, Canada, and Australia.

The legal status of an online mediator has been defined. Particular emphasis is placed on the specific features of this status, which include the obligation to ensure the information security of the mediation procedure, in particular through the use of secure digital platforms, data encryption, participant identification, and the protection of personal data. It is emphasized that an online mediator must be capable of managing communication between the parties in a virtual environment, minimizing technical risks, and preventing breaches of confidentiality.

Taking into account foreign experience and the practice of functioning of specialized ODR platforms in the field of family legal relations, the expediency of normative consolidation of remote forms of alternative protection of family rights is substantiated. The article proposes directions for improving national legislation, in particular with regard to establishing requirements for digital platforms, the level of training of online mediators, and guarantees of information security. It is concluded that proper legal regulation of remote forms of ADR will contribute to increasing access to legal protection, reducing the level of conflict in family disputes, and more effectively ensuring the rights and legitimate interests of participants in family legal relations.

Key words: family dispute resolution, online technologies, negotiations, mediation procedure, online mediation, remote dispute resolution.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку правової системи характеризується активною цифровізацією суспільних відносин, що істотно впливає на механізми реалізації та захисту суб'єктивних прав, у тому числі у сфері сімейних правовідносин. Традиційні судові способи вирішення сімейних спорів дедалі частіше виявляються недостатньо ефективними через їх тривалість, високу конфліктність та обмежену доступність, що особливо загострилося в умовах воєнного стану в Україні.

У зв'язку з цим зростає значення альтернативних способів захисту сімейних прав, зокрема медіації, переговорів та інших форм позасудового врегулювання спорів. Новим етапом розвитку цих інструментів є їх застосування у дистанційному форматі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, що дозволяє забезпечити оперативність, економічність і доступність правової допомоги, а також сприяє зниженню рівня конфліктності між сторонами.

Попри активне впровадження онлайн-форм альтернативного вирішення спорів у практику, проблематика дистанційних способів захисту сімейних прав залишається недостатньо дослідженою в національній юридичній доктрині. Відсутність уніфікованих процедур, спеціальних процесуальних гарантій та чітких стандартів проведення онлайн-ADR у сімейних спорах зумовлює необхідність комплексного наукового аналізу цієї сфери.

Метою даної статті є дослідження правової природи, особливостей та ефективності дистанційних форм застосування альтернативних способів захисту сімейних прав, а також визначення основних проблем їх правового регулювання і перспектив розвитку в умовах цифрової трансформації.

Стан опрацювання проблематики. Проблематика дистанційних форм застосування альтернативних способів захисту сімейних прав уже стала предметом наукових досліджень як у зарубіжній, так і в українській правовій доктрині, проте перебуває на етапі активного формування. У працях іноземних авторів основна увага зосереджується на теоретичних засадах ADR і ODR, аналізі практики функціонування онлайн-платформ та оцінці їх ефективності у вирішенні сімейних спорів, зокрема у питаннях спільного батьківства й розподілу майна. В українській правовій науці питання альтернативного вирішення спорів розглядалися у працях Г.О. Бабенко, Я.С.

Бляхарського, Н.О. Горбенко, Я.В. Петруненка, В.А. Попова, О.В. Сатановської, Т.А. Цувіної, О.С. Філюк, І.В. Чеховської, водночас дистанційні форми медіації та ODR здебільшого аналізуються фрагментарно – у контексті цифровізації правосуддя або впровадження інноваційних способів захисту прав. Відсутність комплексних досліджень, присвячених саме правовому регулюванню дистанційних форм застосування альтернативних способів захисту сімейних прав, зумовлює актуальність подальшого наукового опрацювання цієї тематики.

Виклад основного матеріалу. Наразі онлайн технології широко застосовуються практично у всіх сферах нашого життя. Не виключенням є й сімейні правовідносини, особливо з огляду на те, що в умовах воєнного стану значна кількість учасників можуть проживати окремо в різних регіонах, або навіть країнах. Інколи сторони конфлікту не бажають чи уникають особистих зустрічей в силу різних факторів, як от неприязні стосунки, щільні робочі графіки чи територіальна віддаленість. Саме тому в сімейних питаннях люди шукають швидких та простих рішень. Звертаючись за допомогою до юристів та фахівців з альтернативного вирішення спорів, клієнти здебільшого бажають такого ж рівня простоти та доступності, до якого вони звикли, отримуючи, приміром, медичні консультації онлайн, послуги через ДІЮ, або легко обмінюючись іншою інформацією. У відповідь на такий попит деякі фахівці з альтернативного вирішення спорів заохочують передачу інформації в цифрових форматах та використовують різні дистанційні технології.

Онлайн-платформи для вирішення спорів (ODR) – це веб-сайти або програми, які дозволяють сторонам вирішувати свої суперечки за допомогою онлайн-процедур. ODR-платформи пропонують різноманітні послуги, зокрема арбітраж, медіацію та переговори. Вони можуть бути використані для вирішення будь-яких видів суперечок, включаючи сімейні справи [1, с. 195].

Однак законодавство України, представлене в цій сфері здебільшого Законом України «Про медіацію» [2], не містить положень, які б прямо визначали або врегульовували форми проведення медіації, зокрема в дистанційному форматі. Відсутність законодавчого закріплення порядку, умов та процесуальних особливостей здійснення медіації з використанням інформаційно-комунікаційних технологій створює правову невизначеність у практиці її застосування. Це, своєю чергою, може ускладнювати забезпечення принципів добровільності, конфіденційності, нейтральності, незалежності та неупередженості медіатора, самовизначення та рівності прав сторін медіації, закріплених у законі, а також знижувати рівень довіри учасників до онлайн-медіації як альтернативного способу врегулювання спорів, що актуалізує потребу в подальшому нормативному врегулюванні цього питання.

Слід зауважити, що 10 листопада 2021 року рішенням правління ГО «НАМУ» було схвалено протокол № 32 «Рекомендації для медіаторів щодо підготовки та проведення онлайн-медіації» (далі – Рекомендації). Зазначені Рекомендації розроблені професійною спільнотою медіаторів як відповідь на виклики, що виникають у повсякденній діяльності медіатора у зв'язку з появою нових обставин, різноманітним життєвим ситуаціям, відсутністю належного законодавчого регулювання тощо, та поширюються з метою забезпечення орієнтирів для безпечної й належної професійної медіаційної практики [3].

Відповідно до Рекомендацій, онлайн-медіація – це спосіб вирішення спорів між сторонами конфлікту за допомогою третьої нейтральної сторони - медіатора, спрямований на пошук рішень, що відображають інтереси кожної сторони, в процесі проведення переговорів у онлайн-режимі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій дистанційної синхронної (одночасної) та/чи асинхронної (неодночасної) комунікації [3].

У онлайн медіації є ще одна дуже важлива перевага – це короткий строк розв'язання питання. Чим менше люди витрачають часу на це, тим швидше вони можуть рухатися далі і жити своїм життям. В середньому на розв'язання питання йде 4-5 зустрічей по 1,5–3 години кожна [4, с. 385].

Натомість основними викликами онлайн-медіації є залежність ефективності комунікації від рівня цифрової грамотності учасників і технічної якості зв'язку, труднощі у виборі зручної платформи для спілкування, а також ускладнення в роботі медіатора з емоційним станом сторін і змістом переговорів. Додаткове напруження спричиняють технічні збої, уповільнення комунікації та необхідність постійних уточнень, що потребує підвищених психологічних і фізичних ресурсів учасників. Окремим ризиком є можливі порушення конфіденційності та хибна інтерпретація дій сторін або подій, зумовлених технічними особливостями дистанційного спілкування.

Дійсно реальність відмінностей між поколіннями є важливим фактором, на який слід зважати під час використання технологій для врегулювання сімейних спорів. Існує суттєвий віковий цифро-

вий розрив, відповідно, люди старшого віку, які не виростили з новими технологіями, менш схильні довіряти онлайн-платформам і користуватися ними для комунікації та вирішення спорів [5].

Проблемним аспектом дистанційних форм комунікації є спілкування з вимкненими камерами. З одного боку таке бажання учасника може свідчити про потребу в уявній безпеці (не бачать, значить не оцінюють), з іншого боку таке спілкування нівелює контакт між особами, оскільки неможливо оцінити реакцію особи на те, що відбувається, побачити міміку, жести тощо.

Відтак, базовими порадами для покращання взаємодії в онлайн-комунікації можуть бути: 1) дотримання важливих технік в онлайн-форматі: перепитування і уточнення, уникнення двозначності, вираження розуміння і емпатії, зоровий контакт; 2) встановлення загальних правил комунікації: письмові тези зідзвонів, ввімкнені камери, дотримання принципів ведення переговорів; 3) врахування інтересів і потреб: турбота – це конкретні дії (вираження розуміння, рівні можливості висловитись), пошук практичної реалізації врахування потреб – через діалог; 4) використання онлайн-інструментів: онлайн-дошки, візуалізація, схеми, структури, відеоконференції; 5) розвиток культури взаємоповаги: заохочення до відкритого спілкування і висловлювань; ставлення і сприйняття, що сприяють діалогу; визнання і повага до різних точок зору [6].

Національний центр з технологій та вирішення спорів запровадив Етичні принципи вирішення суперечок в Інтернеті (ODR), які були розроблені для підвищення якості, ефективності та обсягу процесів вирішення суперечок за допомогою технологічних компонентів. До етичних принципів належать такі як: доступність, відповідальність, компетентність, конфіденційність, розширення можливостей, рівність, справедливість, чесність, неупередженість, інформована участь, інновація, інтеграція, юридичні зобов'язання, нейтралітет, захист від шкоди, безпека, прозорість [7, с. 160].

Добровільний характер медіації, визначений як основний принцип в Законі України «Про медіацію», має бути забезпечений під час проведення процедури онлайн-медіації. Це означає, що рішення взяти участь, залишатися, залишити процедуру медіації та/або досягти угоди повністю залежить від волі сторін. Вони не будуть покарані або притягнуті до відповідальності за відсутність співпраці через недосягнення угоди або відмову підписати угоду. Зміст мирової угоди також повністю залежить від сторін, незважаючи на втручання медіатора в її написання. Щоб гарантувати вільну згоду сторін, онлайн-платформа медіації повинна надавати всю необхідну інформацію про процедуру, а також про права та обов'язки сторін, щоб їхня згода була надана свідомо, як це вимагає закон. Ще одним основним принципом медіації є її конфіденційність. Ця вимога є необхідною для того, щоб сторони, залучені до медіації, відчували довіру у неформальному середовищі та добровільно розкривати свої справжні інтереси, зазвичай приховані за вираженими та заявленими позиціями [8, с. 136]. Медіатор зобов'язаний не розголошувати будь-яку інформацію, отриману в процесі підготовки та проведення медіації, та не використовувати її в особистих чи сторонніх інтересах незалежно від способу її отримання (відеозв'язок, електронна пошта, месенджери тощо). Водночас законодавством передбачені окремі винятки, зокрема у випадку пред'явлення стороною вимог до медіатора щодо неналежного виконання ним умов договору про проведення медіації, що може звільняти медіатора від обов'язку збереження конфіденційності.

Варто зазначити, що потребує окремої уваги узгодження зі сторонами способів укладення договору про проведення медіації та фіксації результатів зустрічі та/або медіації: онлайн (із використанням спеціальних застосунків для підписання документів); поштою (паперовий друк у необхідній для всіх сторін процесу кількості примірників, пересилання на поштові відділення учасників та підписання їх «від руки»); комбінований (відправлення домовленості на електронну пошту або в чаті з подальшим підписанням учасниками власноруч, обмін сканкопіями чи фото підписаних документів) [3].

Безсумнівно, цікавим є досвід іноземних країн щодо дистанційних форм застосування альтернативних способів вирішення сімейних спорів. Так, в Сполучених Штатах Америки застосовується веб-програма під назвою «Up To Parents», що заохочує батьків оцінювати та враховувати свої обов'язки перед дітьми. Батьки зазначають зобов'язання, які вони можуть взяти на себе, у стандартній формі договору, що надається. Система генерує угоду про виховання дітей, в якій зберігаються зобов'язання, на які погодилися обоє батьків. Метою посередників було «допомогти парі переосмислити свої взаємини та перейти від моделі «подружжя» до моделі «батьки» та нести спільну відповідальність за своїх дітей» [9]. Цей інструмент виконує таке завдання. Він дозволяє прямі переговори між сторонами, але суворо їх регулює, щоб зменшити ризик зростання конфлікту.

В Австралії програма Split Up зосереджується на майнових сімейних спорах і допомагає визначити, як розподілити майно. Для прогнозування ймовірного результату певного запиту під час переговорів програма штучного інтелекту аналізує базу даних рішень австралійських сімейних судів. Використання цього методу дозволяє сторонам отримати уявлення про можливі наслідки надмірних вимог, що, у свою чергу, сприяє зменшенню агресивних переговорних тактик [10].

Ще одним вдалим прикладом застосування онлайн-технологій в США та Канаді є додаток Our Family Wizard. Ця платформа надає батькам різноманітні інструменти для організації зустрічей і візитів, ведення розкладів відвідувань, складання запитів на відшкодування витрат, обробки платежів, комунікації з цих питань та ведення нотаток про свої обговорення. Батьки можуть створювати додаткові акаунти для будь-яких учасників, яких вони забажають, наприклад, для своїх терапевтів. Хоча Family Wizard не підпорядкований судовому контролю, у США та Канаді його використання у справах про опіку над дітьми в деяких випадках стало обов'язковим. Для медіаторів, юристів та інших фахівців платформа також пропонує професійні акаунти, що допомагають у роботі з клієнтами. Професіонали можуть використовувати платформу для взаємодії з батьками, а у деяких випадках – контролювати, як їхні клієнти користуються програмою (наприклад, у спілкуванні між батьками) [11].

Таким чином, інтеграція альтернативного вирішення спорів являє собою не просто механізм розвантаження судів, а якісне переосмислення моделі цивільного судочинства – від змагального підходу «перемога-поразка» до консенсусного підходу «взаємовигідне рішення» [12, с. 298].

У наукових дослідженнях також акцентується увага безпосередньо на суб'єктах надання послуг з альтернативного вирішення спорів. Так, окремі дослідники зазначають про необхідність формування у медіатора soft skills, а також спеціальної медіаційної компетентності в процесі навчання та подальшої освіти. На думку Є.Є. Бородіна, медіаційна компетентність складається з соціально-психологічної, конфліктологічної, комунікативної, перцептивної (когнітивної) компетентності, а також знань в сфері поведінки і взаємодії людей; припускає глибокі знання в сфері ділового спілкування (встановлення контакту, ведення переговорів), знання закономірностей сприйняття і пізнання людьми один одного на основі зовнішності, поведінкової симптоматики, візуальної діагностики, знання закономірностей психологічної дії [13, с. 161].

Що стосується правового статусу онлайн-медіатора, то можна зазначити, що онлайн-медіатор є незалежною, нейтральною та неупередженою особою, яка відповідає загальним вимогам до медіатора, встановленим Законом України «Про медіацію», та додатково володіє цифровими компетентностями, необхідними для проведення медіації в дистанційному форматі. Його діяльність ґрунтується на принципах добровільності, конфіденційності, рівності сторін, самовизначення учасників та дотримання найкращих інтересів дитини у сімейних спорах. Особливістю статусу онлайн-медіатора є обов'язок забезпечення інформаційної безпеки медіаційної процедури, зокрема використання захищених цифрових платформ, шифрування даних, ідентифікації учасників та захисту персональної інформації. Онлайн-медіатор повинен бути здатним управляти комунікацією сторін у віртуальному середовищі, мінімізувати технічні ризики та запобігати порушенню конфіденційності.

В умовах відсутності спеціального нормативного закріплення статусу онлайн-медіатора в українському законодавстві доцільним є визначення на законодавчому рівні додаткових вимог до його підготовки, сертифікації та професійної відповідальності, що сприятиме підвищенню довіри до дистанційних форм медіації та ефективному захисту прав учасників медіаційного процесу.

З огляду на зазначене вважаємо за доцільне ініціювати внесення змін і доповнень до Закону України «Про медіацію», спрямованих на врегулювання порядку та специфіки здійснення онлайн-медіації з урахуванням особливостей медіаційної процедури залежно від категорії спорів між сторонами. Такі зміни мають опрацьовуватися й ухвалюватися комплексно, із залученням пропозицій та зауважень Національної асоціації медіаторів України.

Висновки. З урахуванням активної цифровізації суспільних відносин та зростання потреби у доступних і гнучких механізмах врегулювання сімейних спорів, доцільним є комплексне вдосконалення правового регулювання дистанційних форм застосування альтернативних способів захисту сімейних прав. Насамперед потребує законодавчого закріплення можливість застосування онлайн- та змішаних форматів альтернативного врегулювання спорів у сфері сімейного права. З цією метою пропонується внести відповідні зміни до Закону України «Про медіацію», передбачивши визначення онлайн-медіації як окремої форми медіаційної процедури, а також закріпивши

рівність юридичної сили результатів дистанційної та офлайн-медіації. Важливим є також доповнення законодавства спеціальними принципами здійснення дистанційної медіації, зокрема принципами цифрової безпеки, технічної доступності, належної ідентифікації учасників, забезпечення рівності сторін та недопущення стороннього впливу під час онлайн-переговорів.

Окремої уваги потребує нормативне визначення вимог до цифрових платформ, що використовуються для проведення онлайн-медіації та інших форм ODR у сімейних спорах. До таких вимог доцільно віднести обов'язкове використання захищених каналів зв'язку, шифрування даних, наявність механізмів захисту від несанкціонованого доступу та відповідність міжнародним стандартам інформаційної безпеки. Запровадження сертифікації або реєстру рекомендованих онлайн-сервісів сприятиме підвищенню довіри учасників до дистанційних форм альтернативного врегулювання спорів. Паралельно з цим необхідним є врегулювання статусу онлайн-медіатора, що передбачає встановлення додаткових професійних та кваліфікаційних вимог, зокрема щодо володіння навичками роботи з безпечними цифровими платформами, управління конфліктами в дистанційному форматі та дотримання стандартів захисту персональних даних.

У контексті сімейних правовідносин особливе значення має забезпечення найкращих інтересів дитини під час застосування дистанційних форм ADR. У зв'язку з цим доцільно нормативно визначити особливості та межі використання онлайн-медіації у спорах за участю дітей, зокрема передбачити додаткові гарантії безпеки, можливість залучення психологів або інших фахівців, а також встановити обмеження щодо застосування дистанційних процедур у випадках високої конфліктності чи наявності домашнього насильства. Водночас важливо врегулювати процесуальні наслідки застосування онлайн-медіації, зокрема порядок підтвердження волевиявлення сторін у дистанційному форматі, допустимість використання електронного підпису для укладення медіаційних угод та механізми врахування результатів онлайн-ADR судами.

Реалізація зазначених пропозицій має здійснюватися з урахуванням зарубіжного досвіду та європейських стандартів у сфері альтернативного вирішення сімейних спорів, а також супроводжуватися інституційною підтримкою та популяризацією дистанційних форм ADR. Це сприятиме підвищенню доступності правового захисту, зменшенню навантаження на судову систему та більш ефективному забезпеченню прав і законних інтересів учасників сімейних правовідносин в умовах цифрового розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Петруненко Я.В. Послуги посередництва у розв'язанні господарських сорів. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. №4. С. 194-200. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.04.31>.
2. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>.
3. Рекомендації для медіаторів щодо підготовки та проведення онлайн-медіації. 2021. URL: <https://namu.com.ua/ua/info/mediators/uyenspyereashchkl-ses-sroamr-pyeeekashchkl/>.
4. Попов В.А., Мазур С.О. Роль онлайн медіації у розв'язанні сімейних спорів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2025. Вип. 88. Ч. 1. С. 383-387. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.1.55>.
5. Schmitz A. J. There's an App for That: Developing Online Dispute Resolution to Empower Economic Development. *Notre Dame Journal of Law, Ethics & Public Policy*, 2018. 32. URL: <https://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/ndlep32&id=9÷=&collection>.
6. Медіація в онлайн-комунікації: як будувати ефективну комунікацію в команді. *Український Центр Медіації*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=FUNIWE_uJgA.
7. Бондарчук Н.В., Радченко О.Ю. Проведення медіації онлайн: міжнародний досвід та перспективи запровадження в Україні. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Вип. 75. Ч. 3. 2023. С. 156-161. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.75.3.25>.
8. Ковальчук О. Онлайн-медіація в цифровізації правосуддя. *Збірник наукових праць «Приватне право і підприємництво»*. 2024. Вип. 24. Ч. 2. С. 133-138. DOI <https://doi.org/10.32849/2409-9201.2024.24.61>.
9. Fisher L., & Brandon M. Mediating with families: Making the difference. *Prentice Hall/Pearson Education Australia*. 2002. 45 p.

10. Zeleznikow J., & Bellucci E. Family_Winner: Integrating game theory and heuristics to provide negotiation support. 2006 URL: http://www.jurix.nl/pdf/j03_03.pdf.
11. Practitioners – Court Approved Co Parenting App to Manage High Conflict Custody Cases. 2022. URL: <https://www.ourfamilywizard.com/practitioners>.
12. Бабенко Г.О. Інтеграція альтернативних способів вирішення спорів у цивільний процес: доктринальні та практичні аспекти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2025. Вип. 92. Ч. 1. С. 294-299. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.1.41>.
13. Бородін Є.Є. Механізм медіації в системі публічного управління: дис. канд. держ. упр.: 25.00.02, Класичний приватний університет. Запоріжжя. 2019. 245 с.

Дата першого надходження рукопису до видання: 06.02.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.02.2026
Дата публікації: 05.03.2026

© Заставенко А.В., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0